

Työ- ja elinkeinoministeriö

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE NS. OMATOIMISEN TYÖNHAUN MALLISTA (täydentää hallituksen esitystä HE 93/2018 vp)

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry (jatkossa PAM) ottaa kantaa em. luonnokseen hallituksen esitykseksi Eduskunnalle.

Esityksen keskeinen sisältö

Esityksen mukaan sen tavoitteena on varmistaa työnhakijoiden yhdenvertainen kohtelu ja työttömyysetuuden vastikkeellisuuden toteutuminen maakunta- ja kasvupalvelu-uudistuksen voimaantulon jälkeen. Esityksen mukaan samalla nopeutettaisiin työttömyyden päättymistä nopeuttamalla työnhakijoiden työnhakuaktiivisuutta ja avoimien työpaikkojen täyttymistä. Esityksessä nähdään, että muutokset eivät vaikuta työnhakijoiden mahdollisuuksiin saada maakunnalta tai palveluntuottajalta henkilökohtaista palvelua.

Esitysluonnoksessa esitetään, että jatkossa työnhakijan omatoiminen työnhaku sisällytetään työllistämissuunnitelmaan. Henkilön ilmoittautuessa työnhakijaksi laadittaisiin työllistymissuunnitelma, jossa edellytetään omatoimista työnhakua tai osallistumista kasvupalveluihin työttömyysetuuden saamiseksi. Suunnitelmassa huomioitaisiin alueen työmarkkinatilanne, työnhakijan ammattitaitosuoja, työnhaku- ja työllistymisvalmiudet ja työ- ja toimintakyky. Jos valmiudet ovat kunnossa, työnhakijan tulisi hakea neljää työpaikkaa kuukauden aikana. Työnhaun seuranta perustuisi työnhakijan ilmoittamiin tietoihin.

Jos työnhakija laiminlöisi työllistymissuunnitelmaa tai kieltäytyisi tai keskeyttäisi palvelun ilman hyväksyttävää syytä, se vaikuttaisi porrastetusti työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta. Lisäksi työttömyysturvallaista kumottaisiin säännökset, jotka koskevat työllistymissuunnitelman laatimiseen tai tarkistamiseen sekä työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumiseen liittyviä korvauksettomia määräaikoja eli karensseja.

PAMin lausunnon yhteenvedo

PAM näkee, että työttömien nopea työllistyminen on yhteiskunnassa yhteinen etu. On selvää, että omaa aktiivisuutta työnhaussa tarvitaan, mutta myös henkilökohtaista tukea ja palveluita on oltava saatavilla. PAM ei hyväksy esityksen mukaista omaehtoisen työnhaun mallia. PAM korostaa, että työttömien osaaminen ja mahdollisuudet hakea erilaisia työmahdollisuuksia riippuvat keskeisesti ammatista, koulutuksesta ja asuinpaikasta. PAM näkee, että määrälliset työnhakutavoitteet eivät toimi ratkaisuna työllistymiseen samalla, kun työttömille suunnattu tuki ja palveluiden saatavuus näyttävät epävarmoilta kasvupalvelu-uudistuksen myötä. Omaehtoisen työnhaun malli sopii huonosti yhteen vuoden 2018 alusta voimaan tulleen aktiivimallin kanssa, koska yhdessä ne monimutkaistavat työttömyysturvaa ja sen seuraamusjärjestelmää entisestään, koska ne sisältävät erilaisia määrällisiä ja ajallisia velvoitteita sekä sanktioita työttömiä kohtaan. PAM näkee kuitenkin karenssien lieventämisen toimenä oikeaan suuntaan.

Työnhakijan palveluprosessi

Esityksen mukaan jatkossa työnhakijan palveluntarve arvioidaan digitaalisesti kahden viikon kuluessa, kun hän on ilmoittautunut työnhakijaksi verkkopalvelun kautta. Myös työllistymissuunnitelma, jossa edellytetään omatoimista työnhakua ja osallistumista kasvupalveluihin laaditaan verkkopalvelussa. PAM näkee, että palveluntarpeen arvioiminen ja työllistymissuunnitelman laatiminen digitaalisesti ei palvele kaikkien työnhakijoiden työllistymistä, koska tuen ja palveluiden sovittaminen työnhakijan yksilöllisiin tarpeisiin kärsii. PAM näkee, että henkilökohtainen ja kasvokkain annettava palvelu työttömyyden alussa on välttämätöntä. Henkilökohtaisella palvelulla saadaan parempi kuva työnhakijan työnhaku- ja työllistymisvalmiuksista sekä työ- ja toimintakyvystä ja tulevista palveluntarpeista.

PAM pitääkin tärkeänä esityksen kirjausta, että työllistymissuunnitelma laaditaan eniten tukea työnhakuunsa ja työllistymiseensä tarvitsevien kanssa muuten kuin verkkopalvelussa. Esitykseen tulisi kuitenkin täsmällisemmin kirjata, kuinka työllistymissuunnitelma laaditaan näiden henkilöiden osalta. PAM painottaa, että varsinkin eniten tukea työnhakuunsa tarvitsevat työttömät hyötyisivät varmasti eniten henkilökohtaisista tapaamisista, jossa mahdolliset toimet työhaun tueksi tai työ- ja toimintakyvyn turvaamiseksi on mahdollista selvittää.

PAMin mielestä on välttämätöntä, että työnhakija voi pyytää maakuntaa tai palveluntuottajaa arvioimaan palveluntarvetta uudelleen ja tarkistamaan työllistymissuunnitelmaa, jos nämä on laadittu ja arvioitu digitaalisesti. PAM painottaakin, että lakiin tulee sisällyttää maakunnan tai palveluntuottajan velvollisuus huolehtia siitä, että työnhakija on tästä oikeudestaan tietoinen.

Yksityinen palveluntuottaja voi tulevaisuudessa arvioida työnhakijan palveluntarpeen. PAMin mielestä pitää pystyä varmistamaan, ettei yksityisen palveluntuottajayrityksen omat taloudelliset tai muut intressit pääse vaikuttamaan työnhakijoiden palveluntarpeen sisällön määrittämiseen.

Omatoiminen työnhaku

Esityksessä ehdotetaan, että työnhakijan tulee hakea keskimäärin neljää työpaikkaa kuukauden aikana säilyttääkseen oikeutensa työttömyysturvaan. Jos työnhakija tarvitsee työnhakuunsa tai työllistymiseensä tukea, hakuvelvollisuus olisi matalampi tai sitä ei olisi ollenkaan. Haettavien työpaikkojen määrään vaikuttaisi myös alueen työmarkkinatilanne tai työnhakijan mahdollinen ammattitaitosuoja. Haettavien työpaikkojen tulisi olla sellaisia, että työnhakijalla olisi mahdollisuus työllistyä kyseessä olevaan työhön ja selvästi perusteettomia hakemuksia ei pidettäisi riittävänä työnhakuna. Hakuvelvollisuutta ei voisi täyttää hakemalla toistuvasti samoja työpaikkoja. PAM painottaa, että työvoiman tarve voi vaihdella rajusti kuukausittain, alueittain ja toimialoittain. Asettamalla velvollisuus hakea tietty määrä työpaikkoja kuukaudessa ei johda työllistymiseen, jos työpaikkoja ei ole tarjolla. PAM korostaa, että on tärkeää, että esitykseen on kirjattu, että omatoimista työnhakua ei edellytetä tai työpaikkojen hakemisen määrää alennetaan, kun maakunta tai palveluntuottaja arvioi, ettei sopivaa työtä ole tarkastelujaksolla tarjolla. PAM kuitenkin näkee, että epäselväksi jää kuinka maakunta tai palveluntuottaja voisivat luotettavasti arvioida tarjolla olevien työtilaisuuksien sopivuutta sähköisen ilmoittautumisen yhteydessä.

PAM pitää kohtuuttomana, että esitys jättää liikaa tilaa erilaisille tulkinnoille siitä, onko haettu työ sellainen, johon työnhakija voisi työllistyä. Koska arviot hyväksyttävistä työpaikkojen hakemisista tehdään jälkikäteen, tästä voi seurata kohtuuton huomautus, karenssi tai jopa työssäolovelvoite

työnhakijalle tilanteessa, jossa tulkinnot eroavat toisistaan. Esitys jättää myös avoimeksi, kuka tutkii hakemusten hyväksyttävyyden.

Työllistymissuunnitelmat halutaan säilyttää ja työnhaun etenemistä seurataan kolmen kuukauden välein palvelutarpeen arvioinneissa. Työllistymissuunnitelmien ja palvelutarpeen arvioimisen säilyttämistä PAM pitää positiivisena. Työllistymissuunnitelmat ovat kuitenkin pääsääntöisesti pelkästään sähköisiä ja sisältävät enimmäkseen vain omaehtoista työnhakua. Tämä ei vastaa työnhakijoiden tarpeeseen saada tukea työnhakuunsa ja henkilökohtaista palvelua, joka tukisi parhaalla mahdollisella tavalla työnhakua, osaamisen kehittämistä ja tulevaa työllistymistä.

Työtarjousten velvoittavuudesta luopuminen on hyvä ratkaisu. Sähköisessä työllistymissuunnitelmassa voi kuitenkin olla määriteltynä yksi yksilöity työpaikka, jota on haettava porrastettujen karenssien uhalla. Tämä on räikeässä ristiriidassa työtarjousten velvoittavuudesta luopumisen kanssa ja vien siltä pohjan.

Muistutuskäytäntö ja korvauksettomat määräajat

Esityksessä on tarkoituksena yksinkertaistaa ja lieventää korvauksettomia määräaikoja eli karensseja nykyiseen malliin nähden. Jos työnhakija ei hae neljää työpaikkaa kuukauden aikana, häntä muistutetaan tästä ensimmäisen tarkastelujakson päättyessä. Jos työnhakija jättää tämän jälkeen kahdella seuraavalla tarkastelujaksolla työpaikat hakematta, työnhakija menettää oikeuden työttömyysturvaan määräajaksi. Määräajan pituus riippuu siitä, monennestako laiminlyönnistä on kyse. Toinen laiminlyönti aiheuttaisi 10 päivän karenssin ja kolmas työnhaun laiminlyönti 20 päivän karenssin. Lisäksi neljänestä laiminlyönnistä työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysturvaan, kunnes täyttäisi 12 viikon työssäoloelvoitteen (työssä, yrittäjänä, koulutuksessa).

Ensimmäisestä laiminlyönnistä annettava huomautus ja asteittain kovenevat rangaistukset ovat PAMin mielestä nykyistä karenssijärjestelmää kohtuullisempia. PAM näkeekin karenssien lieventämisen toimenä oikeaan suuntaan, mutta painottaa, että omaehtoisen työnhaun mallin karenssikäytäntö sopii huonosti yhteen vuoden 2018 alusta voimaan tulleen aktiivimallin kanssa. Yhdessä ne monimutkaistavat työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää entisestään. Aktiivimalli ja omaehtoisen työnhaun malli ovat lisäksi yhdessä epäreilu kokonaisuus. Vaikka työnhakija hakee töitä omaehtoisen työnhaun mallin vaatimusten mukaisesti, aktiivimalli silti leikkaa työttömyysturvaa, jos työtön ei onnistu saamaan hakemaansa työtä tai palveluita.

Helsingissä 21.8.2018

PALVELUALOJEN AMMATTILIITTO PAM ry
Ann Selin
puheenjohtaja

Lisätietoja:
Mari Kettunen
sosiaalipoliittinen asiantuntija
mari.kettunen@pam.fi, 044 777 8679